

Zeberioko euskararen azentuaz

JUAN MANUEL ETXEBARRIA AYESTA
DEUSTUKO UNIBERTSITATEA

Zeberioko euskararen azentuaz

Sarrera gisa eta Zeberioko euskararen azentuaz hitz egiten hasi baino lehen, arlo honetan orain arte egin denaren berri emateari bidezko deritzat.

Euskal azentuari buruz, testu idatzi batzuetan agertzeaz gainera, asko esan eta idatzi da. Diodan hau baieztatzeko horra bibliografian lagungarri izan dudan autore zerrenda luze bat: Altube, Azkue, Barandiaran, Basterretxea, Gaminde, Gavel, Holmer, Izagirre, Jacobsen, Lafon, Larramendi, Larrasquet, Laspiur, Lizarraga, Mitxelena, T. Navarro, Prai Bartolome, Pujana, Rotaetxe, Salaburu, Txillardegui, Ubillos, etab.

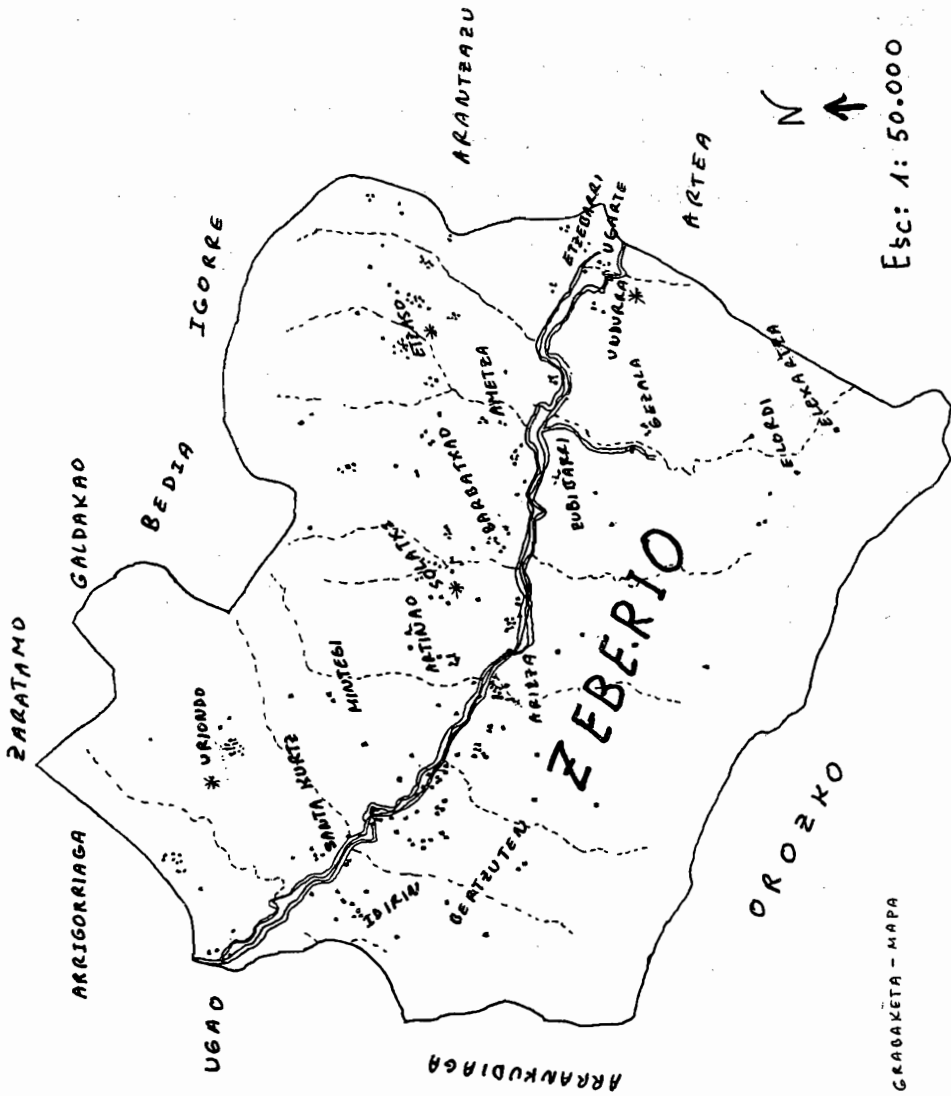
Ikuspegi orokorrago bat erabili nahian, beste hizkuntza batzuetako autoritateak ere konsultatu ditut, Chomsky-Halle, Quilis, beste askoren artean. Aipatutako lan hauetan denetarik dago baina nire neure helburua ez da honek, horrek edo hark esan duena aztertzea eta gutxiago nire Zeberioko ikuspuntutik kritika egitea; izan ere dagoena hor dago eta zabal dago. Orain arte arlo hau aipatu duen bakoitzak bere arrazoiak izango zituen esandakoa esateko eta nik neuk errespetatzen ditut eritziok azentuari buruzko mundu labain honetan. Ni, nire aldetik, beste batzuk esandakoa kontutan izanik, Zeberioko euskararen azentoa aztertu eta ondorioak ateratzen saiatu naiz, sarri askotan hiztunen berezkitasunak mugatu arren.

Dudarik gabe, belarriz dakigu azentuaren berri baina askotan ez da nahiko, eta beste bide zehatzago batzuetara jo behar izaten dugu. Nik neuk, Deustuko Unibertsitateko Fonetika Laborategia erabili dut, H. Urrutia zuzendaria eta bere taldea lagun izan ditudalarik, arlo honen ikerketa egiteko. Lehenengo eta behin, bokalismoa aztertzeko egindako espektrogrametatik ia 300 bokelen ahots-denbora neurtu dut tonikotasuna eta atonatasuna bereizirik. Bigarren, herritik bertatik jasotako sekuentzia edo "talde foniko" aukeratu batzuen grabaketa belarriz hartutakoa laboratoriorik baieztatzeko. Aukeratutakook, adibide gisa aukeratu ditut baina joera hori nagusia dela esango nuke.

Dena den, laboratoriorik ere, bere mugak ditu. Grabaketa bat egiten denean, berri-emaileak, une horretan berez datorkiona esaten du baina sarritan "talde foniko"

* "Zeberioko euskararen azentuaz" lanaren berri bazekien Koldok, bera izan nuelako ia azkenerarte nire doktorego tesiaren (*Zeberio Haraneko Euskararen Azterketa Etnolinguistikoa*, Deustu, 1988) dotorego tesiaren zuzendari eta berai zen kapituluatariko bat. Koldo joan zaigu baina bere ikasle eta lagun izan garenok ezin izango dugu ahaztu bere zehaztasunezko maisutasuna.

GARABAKETA - MAPA

ko" berbera, azento, intensitate edo eta entonazio ezberdinaz ager daiteke komunikazioziko inguruaren arabera. Guzti honekin adierazi nahi dudana hauxe litzateke: azentoaren mundu berezi hori, ahal denik eta zehatzen aztertzen saiatu arren, ez dela bat ere erraza legeak bilatzea, azken baten, hitz-komunikabidea bizitzaren tresna bat delako eta bizitza, gizartean bizi arren, bakoitzarena da. Dena dela, Zeberioko azentoari buruz, badago zeresan eta arlo labain horretan pausutxo batzuk eman ahal izan ditut batez ere Zeberiokoa izanik, bertako euskara ondo ezagutu eta bizi dudalako.

1. Zeberioko bokalen ahots-denbora

Zeberioko bokalismoa aztertzeko egindako sekuentzia zerrendetan, F1 eta F2rekin batera msg.etan neurtutako denbora ere agertzen da.

FONOLOGIKOA	FONETIKOA	LITERARIOA
" abaya	[abaya]	abaia
adárra	[adára]	adarra
afáldu	[afáldu]	afaldu
agárre	[agáre]	agirre
akárra	[akára]	akerra
ála	[ála]	ala
alléa	[aléa]	ailea
lláko	[láko]	liako
áma	[áma]	ama
ána	[ána]	ana
añotza	[añoca]	ainotza
apála	[apála]	apala
ára	[ára]	hara
arra	[ára]	arra
ásak	[ásak]	azak
atakán	[atakán]	atakan
áxa	[áša]	axa
átxa	[áča]	haitza
átza	[áca]	hatsa
áye	[áye]	ahia
láya	[láya]	laila
ebági	[ebági]	ebagi
edérra	[edérra]	ederra
éfe	[éfe]	efe
léges	[léges]	legez
ekárrri	[ekárrri]	ekarri
eléna	[eléna]	elena
elíe	[elíe]	elia
elláko	[eláko]	ez liako
eméa	[eméa]	emea
éne	[éne]	ene!
eñóak	[eñóak]	ez nioak
epéa	[epéa]	epea
bére	[bére]	bere
érre	[érrre]	erre
esébes	[esébes]	ezer bere ez
etéda	[etéda]	ete da
elexéa	[elexéa]	eleizea
eléxa	[eléxa]	eleiza
étzi	[ézi]	etzi

léyoa	[léyoa]	leioa
láye	[láye]	leia
ibíli	[íbili]	ibili
íri	[íri]	hiri
ifíni	[ífini]	ipini
igíte	[igitie]	igitaia
ikísi	[ikísi]	ikasi
ilíntie	[ilíntie]	ilentia
grillístue	[gríllístue]	grillistua
imíni	[imíni]	ipini
inísítúe	[inísítúe]	inizitua
inór	[inór]	inor
ipíña	[ipíña]	ipiña
iribási	[iribási]	irabazi
irribárre	[irribáre]	irribarre
ofísina	[ofísina]	ofizina
igítie	[igitie]	igitaia
ixílik	[ixílik]	isilik
ítxi	[íxi]	utzi
itzíar	[icíar]	itziar
ikisíyok	[ikišíyok]	ikasi jok
obósu	[obósu]	hobe dozu
odóla	[odóla]	odola
manetofóya	[manetofóya]	magnetofoia
ogíe	[ogíe]	ogia
gosóa	[gosóa]	gozoa
okótza	[okóca]	okotza
kókoloa	[kókoloa]	kokoloa
ollóa	[olóa]	oiloa
solómoa	[solómoa]	solomoa
gixónok	[gixónok]	gizonok
oño	[oño]	oño!
opórra	[opóra]	oporra
zoróa	[zoróa]	zoroa
orróa	[oróa]	orroa
ótok	[ótok]	otok
goxóa	[gošóa]	goxoa
otxóa	[očoá]	otsoa
otzóa	[ocóa]	otsoa
óya	[óya]	ohea
yóan	[yóan]	joan
sagubúrue	[sagubúrue]	sagu burua
galdudúne	[galdudúne]	galdu doguna
úfa	[úfa]	ufa!
fúe	[fúe]	fua
úger	[úger]	uger
gúre	[gúre]	(mus-jokoan) gura
kúku	[kúku]	kuku
ukúsi	[ukúsi]	ikusi
uléa	[uléa]	ulea
ulléa	[uléa]	ulea
kúllue	[kúllue]	kullua
úmo	[úmo]	umo
úne	[úne]	una
súne	[súne]	suina
lupúe	[lupúe]	lupua

burúe	[burúe]	burua
urruséa	[uřúséa]	urruza
úr	[úr]	hur
úxo	[úšo]	uxo
suríe	[šuríe]	zuria
estútu	[éstútu]	estutu
uxóa	[uśóa]	uxoa
estútxu	[éstúću]	estutxu
burútzu	[burúću]	burutsu
úye	[úye]	oia

Oraingo honetan, azken laburpena bakarrik dakart aurrera, bokale bakoitzaren batz-bestecko denbora-neurria ikusi eta ondorioak ateratzeko. Argibide legez, aztertu ditudan bokalen Formante kopurua eta denborarena ez direla berdinak ikusiko duzue, lehenengoan 288 eta bigarrenean 291 bokal direlarik. Hau ezberdintasun hau ez da harriztekoa eta erantzuna erraza da: sarritan bokal bat neur dezakegu espektrograma baten baina bokale berberaren Formanteak neurtu-ezinak gerta daitezke eta hortik dator paregabetsun hori.

Laburpen honetan, bokal toniko zein atono bakoitzaren ertaina atera da eta jarraian bitzuen arteko ertaina. Neurketa laburpen hau egin ondoren, ondorioren bat ateratzeko bidean gaude.

Baten gehiagotan jotzen badugu bokalismoko zerrenda horretara, eta sekuentzia bakoitza banan-banan ikusi, berehala konturatuko gara sekuentzia batzuetan, bokal tonikoak baino atonoak msg. gehiagotakoak direla, baina horrek ez gaitu harritu behar, sekuentzietan bokalen inguruko elementuek eragin handia izaten dutelako bai Formante eta bai denbora arloan.

Esandakoaz aparte, hemen argi ikusten dena hauxe da: ertainak atera eta gero bokal tonikoak luzeagoak direla atonoak baino. Horregatik, bada, legeren bat ateratzekotan, hauxe esango nuke: Zeberrioko euskaran, bokale tonikoen denbora luzeagoa dela atonoena baino.

BOKALEN AHOTS-DENBORA

Tonikoak	Atonoak	Ertainak
/i/= 95,76 msg.	/i/=76,43 msg.	/i/= 86,09 msg.
/é/=113,33 msg.	/e/=87,36 msg.	/e/=100,34 msg.
/á/=100,32 msg.	/a/=88,29 msg.	/a/= 94,30 msg.
/ó/= 91,23 msg.	/o/=81,33 msg.	/o/= 86,28 msg.
/ú/= 95,04 msg.	/u/=77,4 msg.	/u/= 96,22 msg.

Tonikoak Atonoak

/i/=17	/i/=37
/é/=21	/e/=44
/á/=25	/a/=55
/ó/=21	/o/=30
/ú/=21	/u/=20

105 + 186

GUZTIRA: 291 bokal

2. Zeberioiko azento-intensitatea

Era guztietako batuketa egin ondoren, Zeberioiko euskarari bisilabo eta gorakoetan azento "paroxitonoa" daukagula esan genezake nahiz eta batzuetan aldatu kasuren baten geroago ikusiko dugun bezala. Esandako hau espektrogramaz ere baieztatu dudun arren, belarriz ere nabaritzen da, batez ere Zeberio inguruan daukagun Arratiara bagoaz. Arratian Zeberioiko azentu paroxitono asko proparoxitono bihurtzen da sekuentzia jator, mailegu zein toponimoetan. Fenomeno hau dela eta erraz bereizten da Zeberioztar bat Arratiarategandik.

Har ditzagun era ezberdinetako sekuentziak eta parekatu ezberdintasunak ikusteko:

ZEBERION	ARRATIAN (Arantzazu) ¹
"domékan	"dómekan
sapátak	sápatak
keríxak	kérixek
intxáurrek	íntx(a)urrek
Argíñao	Árgiñao
etab..."	etab..."

Zeberioiko azento-intensitatearen berri jasotzeko, lehenengo eta behin bokalismo-rako aukeratutako zerrendatik bokal tonikoen posizioa ikustea baino ez dago.

Zerrenda horretan oxitonoak ere agertzen dira, batzuetan azken artikulua galdu egiten delako (*adár*, adibidez) edo ohiturazko ahozkeraren baten eraginez (*áñotza*). Baina egia esan, paroxitonoa dugu nagusi Zeberioiko euskarari.

Toponimia dugu beste ezaugarri garrantzitsuetariko bat azento-intensitatea neurtzeko. Zeberio herri zabala da eta toponimo ugari du ia 47 km karratueta zehar. Alde batetik Zeberioiko auzune guztien izena jaso dut ahozkatzen den bezala idatziz. Mapetako zerrenda ere badut baina ez da berdin mapetakoan azento-markarik agertzen ez delako, batetik, eta ahozkeratik asko aldatzen direlako, bestetik. Horregatik bada, jasoketa zuzena da nirea zehatzago izateko euskara biziaren barruan. Auzune-izenak ezagunak dira herri guztian, eta asko erabiliak, baina nik neuk horrez gainera lau auzune aukeratu ditut bakoitzaren inguruko toponimia batzeko. Lau auzuneok, Uriondo, Solatxi, Etxaso eta Undurra dira eta bata bestearengandik aparte daude bikuntza edo hirukuntzako lurrik agertu ez egiteko.

ZEBERIOKO TOPONIMIA

karéa	ibérrondo
apála	goikíri
aspúru	atxékoa
apalabekóa	barañáo
argíñao [argíñao]	orbétzu
etzébarri	goyétze
ugérte	isísi
undúrra	larraméndi
sabále	subítxueta [subíçweta]
albítzu	ermitabárrí
laitóki	eléxondo

(1) Arantzazu hartu dut bat hartzearen. Arratiako beste edozein herritan aurki daiteke azentu mota hau.

agárre
 agárretxu
 beáskotze
 bastarrétxe
 gesále
 lexártza
 urtéa
 gesalgoikóa
 santomaskórta
 berésia [berésja]
 olábarri
 errótarte
 ibérre
 elórria [elórja]
 amétza
 gosétu
 etzáso
 uribárrri
 artéa
 seberiógan [seberjogan]
 amésola
 etzérreta
 barbatxáo
 ereñótza
 solátxi
 atxárte
 errékatxu
 samartolóme
 úxar
 itúrria [itúrja]
 yáuri [yauri]
 eskóri
 subialde [subjalde]
 urkía
 egie
 sautu [sautu]
 itórrondó
 iturríkoa [iturríkoa]
 subibárrri
 ugélde
 urkítze
 entelláon

URIONDO

solonausie
 egibérte
 kabresólo
 áldai [áldai]
 solobárrri
 solobarrióndo [solobarjondo]
 itúrrita
 igértueta
 kondobáso
 ubéta
 árbaitz [árbaic]

artxánda
 soiskoétze [soiskoece]
 satúla
 artzúbi
 artiñáo
 ariltze
 errekalde
 presálde
 mentégi
 telléri
 akiñáo
 olátzar
 olátxu
 bertzúten
 úntzeta
 aldekóko
 torréko
 arkulánda
 larrakótze
 lándeta
 mosóndo
 tellirítxu
 santákurtz
 altzága
 arbíldu
 idírin
 iruátxeta [irwaçeta]
 kortátxi
 etzebárrri
 larrabíde
 larragáne
 urióndo [urjondo]
 itúrtxa
 elórbita
 sáldain
 urkiméendi
 asandía
 arriskosúbi
 elósu
 udiárra [udjara]
 astíbi
 etxébarri

kerixátxueta
 goikolánda
 igiltze
 txakárra
 argíste
 ostóla
 makátza
 aspúru
 bótosar
 munépetá
 olabórta

arbáitzondo [ar̥ba̯içõdo]
 sagásti
 latasárr(e)
 larragán(e)
 basátxi
 akitébarri
 atxóndo
 seárreta [sé̯a̯reta]
 asentzió

egunbide
 arbáitze [ar̥ba̯ice]
 odéa
 góinu [gõinu]
 beánu [be̯anu]
 artétze
 malórtu
 úpo

SOLATXI

uxarróndo
 etzeóstai [ec̥eóstai]
 mundítu
 etzebúru
 solotxikérria
 solobárrri
 ostóla

martinberési
 eskíbil
 artáudi [ar̥ta̯udi]
 kamúsa
 asbieta
 urrútzta

ETZASO

bólu
 boluerréka
 antzábal
 askóndo
 intxústegi
 goikoiturrié
 amutíla
 lurbárrri
 etzegáne
 solotxikérria
 solonausie
 solobárrri
 ortúbe
 seárre
 belátegi

obárrro
 igértu
 mandóye
 musátza
 lupétze
 argíñatxe
 burbuxerréka
 eléxegi
 aranbúru
 armótxe
 akárrra
 askárreta
 amésdoi [amézdoi]
 idúsi

UNDURRA

solonausie
 bekosólo
 sabalálde
 beresiálde [beres̥ja̯de]
 latabárrri
 latasárre
 iturriálde [itur̥ja̯de]
 árbutz
 sabitxóla
 goikosólóla
 errékatxu
 katalinbáso
 sagásti
 sabisárre

sanjustóndo
 urátze
 aldapéa
 gabióla [gabjola]
 urrústi
 urrustibarréna
 askótxe
 baltzolálde
 larraméndi
 urresméndi
 txabolóndo
 basotxikérria
 erdikobóto
 kortabáso

Toponimia batuketa hau ikusi ondoren, argi ere argi dago paroxitonotasuna.

Badira proparoxitonoak ere baina ez dugu ahaztu behar gehienak hitz konposatuak direla eta hargatik edo horregatik azento-intensitatea beste toki baten fijuatu dela. Beste alde batetik, belaualdiz-belaualdiko ahozkerak ohiturak ere, bere eragina du eta hor ditugu esate baterako *-eta-z* bukatzen diren toponimoak azentoa proparoxitonoa dutelarik. Kasuren baten ere auzune bi datoz izen berdinarekin eta bereizteko azentoa erabiltzen da: (Etxébarri ≠ Etxebárrri). Bukatzeko, toponimoen diakroniak ere bere garrantzia du toponimo berrietan hitz konposaketaren kontzientzia dagoelako askorengan.

Izen propioen azentoa

Zeberriko herriko izendegiaren barruan, adinekoenak eta hildakoenak jaso ditut batez ere, erdararen eraginetik alde eginik zehatzago izateko asmoz. Izenak errezkan jaso ditut, bisilabo, trisilabo eta gainetikoetan sailkatuz.

BISILABOAK

Kóntze	Pátxi
Jóse	Mári
Pílar	Tómas
Péru	Mártin
Páula [páula]	Símon
Etab...etab...	

TRISILABOAK

Dólores	Patxíko
Kándido	Ambrósio [ambrósjo]
Ísabel	Modésto
Génara	Inásio [inásjo]
Kátalin	Mareáno [maréano]
Pílipa	Matéa
Érrosa	Pantxíke
Ágeda	Domínga
Énkarna	Manúel
Ángela	Maréa
Tómasa	Karmélo
Etab... etab...	etab... etab...

BISILABOAK

Enemésia [enemésja]	Erreféla
Errepórta	Josefína
Bituriána [biturjana]	Amadéo
Felisiána [felišjana]	Kasimóro
Timotéo	Etab... etab...
Isidóra	

Jasoak jasota, izen propioen azentoz esan genezakeena hauxe da: a) Bisilaboetan azentu paroxitonoa nagusitzen dela argi ere argi dago; b) Trisilaboetan, era bitakoak agertzen dira: paroxitonoak eta proparoxitonoak, kasu batzuetan izen berdina era bitara esaten delarik; adibidez: *Genára* edo *Génara*; *Tomása* edo *Tómasa* etab; c)

Tetrasilaboetan berriro goaz azento paroxitonora, jasotako adibideetan ikusi daitekenez. Dena den, eta laburtuz, Zeberrioko izen propioen azentoa gehien bat paroxitonoa bada ere, kontutan hartzekoa da trisilaboetako bikoizte hori.

3. Zeberrioko azentoaren progresio sintagmatikoa

Sustantibo, adjetibo eta aditz bisilabo paroxitono batetik hasita, silabaka luzatzen baditugu "Grupo Foniko"ak azento-intensitatea aldatzen doala ikus genezake². Har dezagun bakoitzeko adibide bat eta ikusi zer gertatzen den:

áma	lódi	ésan
amábat	lodíbet	esánda
amabátek	lodibárik	esandána
amagastéa	lodibetéa	esanyakóna
amagastetxúe	lodigastetxúe	esanetxakóna

Belarriz hartutako hau geroago datozen espektrogrametan ere ikus dezakegu eta horrela da. Azeno paroxitonoa talde fonikoari loturik dago eta progresio sintagmatikoan aldatzen da azkenaurreko posiziorarte. Espektrogrametan, goiko marra intensitatearena da eta erdiko ilunguneak tonoarenak. Gehienetan biak doaz batera baina kasu batzuetan intensitatea eta tonua ez doaz bokale berdinean: (*gixonák*): Espektrograma ikusten bada, intensitatean *á*-n dago eta tonua osterá *o*-n³. Esandakoa egia bada ere, talde fonikoen ahozkeran era ezberdinak ager daitezke hiztun bakoitzaren espresabideak ezberdinak direla kontutan hartzen badugu. Baina, hala ere, Zeberrioko euskararen joera goian aipatutakoa da.

4. Zeberrioko azentoaren fijazio paradigmaticoa

Aurreko puntuan esandakoa ez da beti betetzen batez ere Deklinabidean edo eta aditzean sartzen bagara. Har ditzagun adibide batzuk eta ikusi⁴:

áma	ámak	badákit
amágas	ámakas	badákigu
amágana	ámatatos (amak datoz)	badákigule ⁵
amáganako		
amáganakotzat		

Bisilaboetatik kanpo, argi dago azentoa fijatu egiten dela eta paradigma bezala jokatzeko duela.

Ikusten denez ez dago azento-fijazio toki konkreturik, deklinabidearen barruan esate baterako batzuetan bigarren silaban dago azentoa eta pluraletan lehenengoan.

Aditzean ere azentoa fijatu egiten da baina batzuetan ahozkera arin baten eraginez laburketak sortzen dira eta azentoa aldatu: *badákit* > *bákit*; eta beste batzuetan

(2) Ikus azentoaren espektrogramak: 1-40.

(3) Ikus espektrogramak: 1-40.

(4) Ikus sakonago deklinabidean.

(5) Adibide berdinak euskara bizi bizian laburtu egiten dira: *bakit*, *bakin*, *bakiule* baina hemen osorik jaso dira, osorik ere erabiltzen direlako.

batez ere aditzak atzizki luzea daramanean sor daiteke azentu aldaketa: *badakisúleko* edo *bakisúleko*. Azken adibide hau, konpletiboa izan balitz beste era honetara izango zen: *badákisule* edo *bákisule*.

Orduan bada, nire ustez, azentuaren arazoa progresio sintagmatikoa eta fijazio paradigmaticoaren artean dago beti ere kontutan izanik hiztun bakoitzaren ahozker mugagabea bizitzako bidean.

5. Azentoa, ezaugarri bereiztaile, Zeberioko euskarari

Forma literarioak ere bai, baina batez ere ahozkeraren laburketak bitarteko direlarik, hainbat bikote berdin gertatzen da Zeberioko euskarari azentoz bereiztuta.

Denak ez baina eurentariko bikote batzuk espektrogrametan ere jaso ditut belarritzko entzuteaz batera zehatzagoa izateko.

Deklinabidetik hasiko gara, bikote berdin ugarien aurkitzen dugun arloa delako.

Nominat. Sing. *gixona* ≠ Nominat. Plur. *gixonak*
Erg. Sing. *gixona* ≠ Erg. Plur. *gixonak*

Kasu bi hauetan ez dut azentorik markatu azalpen bat behar delako.

Artikuloz mugaturik bakarrik ahozkatzen direnean azentoa hementxe legoke: *gixóna*; *gixónak*. Baina Talde Fonikoa luzeago denean Singularra eta Plurala kasu bietan bereizten dira: Adibidez:

gixonáador ≠ *gixónatatos*
gixonátakar ≠ *gixónatakardie*

	SING.		PLUR.
Gen. Ed.	<i>gixonán</i>	≠	<i>gixónan</i>
Dat.	<i>gixonári</i>	≠	<i>gixónari</i>
Instr.	<i>gixonán ganean</i>	≠	<i>gixónan ganean</i>
Dest.	<i>gixonántzat</i>	≠	<i>gixónantzat</i>

Lau kasu hauetan ez dago gehiago esan beharrik beti horrela egiten direlako.

Erakusletan oster azentoa bera bakarrik ez da ezaugarri bereizle, beste aldaketaren bat ere gertatzen da.

Gen. Ed.	<i>onén</i>	≠	<i>ónin</i>
Dat.	<i>onéri</i>	≠	<i>óniri</i>
Instr.	<i>onén ganean</i>	≠	<i>ónin ganean</i>
Dest.	<i>onéntzat</i>	≠	<i>ónintzat</i>

Pluralean, bokale bikoitzetik, diptongoa sortu da gero mono-optongatzeko *i*-ren alde.

Deklinabideko kasuekin jarraituz, badira bete hainbat kasu azentuaz gainera gorketa baten bidez bereizten direnak. Berez, fonema horren OZEN-GORTASUNA nahikoa litzateke Singularra eta Plurala bereizteko baina horrez gainera azentu aldaketa nabaria da.

	SING.		PLUR.
Inesib.	<i>gixonágan</i>	≠	<i>gixónakan</i>
Ablat.	<i>gixonágandik</i>	≠	<i>gixónakandik</i>
Adlat.	<i>gixonágana</i>	≠	<i>gixónakana</i>

Adlat.Buk.	<i>gixonáganaño</i>	≠	<i>gixonákanaño</i>
Adlat.B.Z.	<i>gixonáganantz</i>	≠	<i>gixonákanantz</i>
Adlat.Des.	<i>gixonáganako</i>	≠	<i>gixonákanako</i>

Aditzean ere hainbat bikote berdin agertzen da Zeberioko euskararen eta hor ere azentoa dugu ezaugarri berezile.

Kasurik ezagunena BA- aurrizkiz egiten den aditz forma da. Bata baiezko esaldi nagusia eta bestea baldintzazko menperatua.

	BAIEZKOA		BALDINTZA
Joan:	<i>banóa</i>	≠	<i>bánao</i>
Ibibil:	<i>banábil</i>	≠	<i>bánabil</i>
Eroan:	<i>badárot</i>	≠	<i>bádarot</i>
...Etab...Etab...			

Badugu hortik beste bikote bakar bat eta batez ere gazteok egiten duguna gaurko adinekoak ere kontaminatuz. Alde batetik *ésan* partizipioa dugu eta bere azentoa paroxitonoa. Beste alde batetik literatura mailako *ez zan* daukagu baina *esán* ahozkatuz. Hor dugu ba bikote berezi hori. Dena den, adinekoen artean, gaur ere, *etzan*, entzuten da.

Aditzarekin jarraituz, jaso ahal izan ditut beste bikote berezi batzuk ere. Atzizki berdineko aditz formak dira baina azentoz bereiztu behar dira.

Alde batetik, agintezko konpletiboa dugu eta bestetik konpletibo normala eta aldizkoa.

AGINTZEKO KONPL.		KONPLETIBOA-ALDIZKOA
<i>dáoela</i>	≠	(...) <i>daoéla</i>
<i>dóala</i>	≠	<i>doála</i>
<i>dátorrela</i>	≠	<i>datorréla</i>
...Etab...Etab...		

Azentoz aparte, ez dugu ahaztu behar testuinguruaren bereizketa laguntza sarri askotan azentoa baina handiagoa dela. Dena den, azentoa hor dago.

Bikote berdinak ezeze, hirukoteren bat edo beste ere jaso ahal izan dut Zeberioko euskaratik. Alde batetik *baya* ≠ *báya* daukagu eta bestetik *baye* ≠ *báye*. Zeberioko euskararen literatura mailako: *BAINA*, *baya-baye* alternantzia egiten da baina silaba biak intentsitate berdintsuaz. Beste alde batetik literaturako: *BEHEA*, *báya* egiten da eta azken -A ez da aldatzen jarraian datorrenarekin bereizteko. Hirugarrena literaturako *BEHIA* dugu eta Zeberion *báye* egiten da EI diptongoa AI egiteko ohitura dagoelako eta azkeneko artikuloa itxi egin delako aurreko bokale itxiaren eraginez. Jasotakoa horrela bada ere, beste kasu batzuetan azentua silaba berdinean egiten da singularrerako zein pluralerako. Testuinguruari begiratu behar zaio zein zeinetakoa den jakiteko.

Adibidez, hona hemen bat edo beste:

SING.		PLUR.
<i>bésteari</i>	≠	<i>bésteari</i>
<i>násteari</i>	≠	<i>nástearri</i> lit. <i>nahaste</i>
<i>éeari</i>	≠	<i>éeari</i>
<i>aréari</i>	≠	<i>aréari</i>
<i>ixerrari</i>	≠	<i>ixerrari</i> lit. <i>izar...</i>
etab...		

Toponimoen azentu aldaketa

Zeberiko toponimoen azentoari aurreragoan ekin badiot ere, zehaztasun gehiagorekin nator oraingoan. Azentoa, ezaugarri bereiztzaila dela ikusi dugu kasu baten baino gehiagotan, hona hemen bada beste kasu berezietariko bat.

Har ditzagun Zeberiko han, hor, hemengo toponimo batzuk eta euren azentu bikoitza ikusi.

PAROXITONOAK

Sabále
Laitóki [láitoki]
Undúrria
Itúrtxa
Urtéa
Artzúbi
Elórria [elórja]
Ugérte
Présálde
Apála
 ...
Amesóla
 Etab...

PROPAROXITONOAK

Sábale
Láitoki [láitoki]
úndurra
íturtxa
úrtea
ártzubi

úgerte
Présalde
ápala
 --- *ámesola* (superproparoxit.)

Aurreragoan ere esan dudanez, Zeberiko toponimoetan azento paroxitonoa da nagusi. Baina azentu proparoxitonoa hartuz gero, toponimo berean esanahia aldatzen da eta toponimo izatetik pertsona izenaren balioa hartzeraino heltzen da.

Esandakoa baieztatzeko, hona hemen euskara bizitit hartutako adibide pare bat:

... i, Ártzubik, Artzúbi bertan bera itzi yok eta Galdakora yoan do(k)p(b)xixiten...
 ... Sabále, Sábale(k)tx (y)ango yok apurtxu bet e... beituagoa espok...
 Etab... etab...

Hau ikusirik, toponimoen izen propioratzeak trisilaboetako azentu bikoizketara garamatza eta lehengoa kontutan hartzekoa izan bada, azkenekoarekin gehiago.

Arlo honetan baditugu beste kasu aipagarri batzuk batez ere andrazko edo genero femeninoari begira egiten direnak.

Har ditzagun esate baterako bikote bi hauek:

Mendíko ≠ *Méndiko*
Artxánda ≠ *ártxanda*

Bereizketa hau, aurreko kasuetan legez egiten da, baina kasu hauek eta gehiagok ere badute euren femeninoa adierazteko era: *Mendikoséa*; *Artxandeséa*; lehenengoa Méndikoren andrea eta bestea Ártxandarena.

Orain arte toponimoekin ibili gara baina toponimoz kanpo ere gertatzen da fenomeno hau. Herriko gizon baten ezizena *Bárikú* da eta andrearena *Barikuséa*. Aipaturiko adibideak zaharrak dira baina gaur ugaritu egin da egikera hau eta errezkan entzuten dira honelakoak: *medikuséa*; *beternarioséa*, *alkateséa* (Areatzakoa izan zen lehenengotarikoa); etab. Izen propioetan ere gertatzen da fenomeno hau eta hona hemen adibide pare bat: *Kástor/Kastoreséa* edo *Pédro/Petraséa/Petraxéa* etab.

Bukatzeko, beste kasu berezi bat: *Jaungoikoa*, izen propio bihurtu da: *Joangoikóa*, bada honen andrea *Joangoikoséa*.

6. Fonetikaren eragina azentean

Herriak, talde foniko bakoitza era ezberdinetara ahozkatzen du bizitzako egoera baten edo bestean. Kasu batzuetan aldaketa fonetikoak egon arren azentoen posizioa ez da aldatzen.

Har dezagun adibide bezala literatura mailan erabiltzen dugun *badakizu*. Herri ahozkeran kasu batzuetan *badákisu* entzungo da eta beste batzuetan *bákisu*. Bigarren kasuan fonema bi gutxiago ditugu baina azentoa bietan proparoxitonoa. Beste kasu batzuetan fonetika aldaketen eraginez azentoa ere aldatzen da tokiz. Deklinabideko kasu bat hartzen badugu, adibidez: *amáren* azentoa proparoxitonoa da baina herriak aldaketa fonetikoaren ondoren oxitono bihurtu du: *amán* ahozkatuz. Aditzeko kasu bat hartzen badugu, esate baterako: *jan badot*, *jan bádót*, herriak askotan *yambót* egiten du, proparoxitonoa oxitono bihurtuz. Azento proparoxitonodun bisilabo bat hartzen badugu, adibidez: *égin*, askotan *ín* egiten da eta kasu hauetan derrigor oxitonotu behar.

7. Azentoa lumeroetan

Zenbaki kardinaletatik hasita, hiru zerrenda mota agertuko zaizkigu Zeberioko euskarari. Lehenengo zerrendan batetik hogeirakoak jasoko ditugu eta azentoa adierazi:

<i>bát</i>	<i>séi</i>	<i>amáka</i>	<i>amásai</i>
<i>bí</i>	<i>sáspi</i>	<i>amábi</i>	<i>amasáspi</i>
<i>íru</i>	<i>sórtzi</i>	<i>amáiru</i>	<i>amasórtzi</i>
<i>láu</i>	<i>bedrátzi</i>	<i>amálau</i>	<i>emerétzi</i>
<i>bóst</i>	<i>ámar</i>	<i>amábost</i>	<i>ógai</i>

Bisilabo eta gorako zenbakietan azentoa proparoxitonoa egiten da. Baina hogeitik ehunera fenomeno berezi bat gertatzen da. Erantzun bakar bat eta kontaketa ez doaz bat eta askotan kontaketak ere ez. *Ogai* zenbakian dago bidea.

<i>ógai</i>	<i>ogái</i>
<i>ogétabat</i>	<i>ogetabát</i>
<i>ogétabi</i>	<i>ogetabí</i>
<i>ogétairu</i>	<i>ogetáiru</i>
.....	.....
<i>berrógai</i>	<i>berrogái</i>
<i>berrótabat</i>	<i>berrotabát</i>
<i>berrótabi</i>	<i>berrotabí</i>
.....	.....
<i>larógai</i>	<i>larogái</i>
<i>larótabat</i>	<i>...etab.</i>
<i>larótabi</i>	
<i>...etab.</i>	

Lehenengo hogeitaz zenbakiak edo hobeto esanda hemeretziak beti ahozkatzen dira berdin. Baina hogeitik aurrera berezi egiten dira aurreko zerrendan ikus daitekeen bezala. Kontatzen *ogai*-an dago bide-hartzea. Kasu batean lehenengotako hogeien antzera egiten da baina bestean lehenengotako azentoa aldatu egiten da. Batera egin zein

bestera egin, erantzuna zenbaki bakarra denean lehenengotako azentoa aldatu egiten da:

Eguneroko bizitzatik jasotako adibide bat dakart aurrera argiago ikusteko:

Ire andreak, sainbet urte yaukosak?

—nire andreak, *ogétabi*.

eta aitek?

—aitek e... *berrógetamar*

eta aititek?

—*larógetabost*.

Baten gehiagotan esan behar dugu, ahozkerata mota ugari dituela hiztun bakoitzak eta adibidez, azken erantzun hori astiro eta indartsuago ahozkatuko balitz beste era honetara ere entzun daiteke: *larógetabóst*.

Hirugarren zerrenda baten ehunetik gorakoak aipatuko ditut labur-labur baino ez bada ere.

áun⁶

áundebat

áundebi

áundiru

.....

áundogai

.....

áundotamar

.....

áundeberrógai edo áundebérrogai

.....

áun

berráun

iruráun

.....

sapiráun edo zázipiraun

sortziráun sórtziraun

∅

bedrátziraun

.....

áun zenbakiak indar handia du jarraian zein aurrean silaba bat, bi edo hiruko zenbaki bat elkartzen zaionean baina luzeagoa denean ere gorde egiten du bere azentoa geroago besteren bat azentuatzeko bada ere. Berrito ere fijazio baten aurrean gaude. Dena den, badira era bitara entzuten diren kasuak ere eta baten behintzat azentoa nagusia galtzen duena ere bai, *bedrátziraun* esate baterako.

Euskara ez bada ere, aipatzekoa litzateke *mille* zenbakia eta bere ahozkerata bakarra zein lagundua.

mille

bimille

irúmille

saspimille

ogáimille

berrógaimille

...*etab.*

Ikusten denez, Talde Fonikoaren barruan oreka bat agertzen da normalean. Dena den, *mille*-k ez du *áun*-ek besteko fijazio-indarririk. Zenbaki kardinalekin jarraituz, goazen bat edo beste sustantibo batekin elkartzen.

etzé bat

etzé bi

iruétzè [irwece]

bostétze

amarrétze

.....

ogétamarrétze

...*etab.*

(6) Ikus diptongazioan *eu>au* joera.

Talde Fonikoa luzatzen denean azento bat baino gehiago agertzen dira baina hain luzea ez denean aurrerago aipatu dugun joera ikus genezake: Talde Fonikoan ere azento paroxitonoa egiteko joera dagoela Zeberioko euskarari. Goazen zenbaki ordinal batzuk ere ikusten euren azentoaren berri emateko.

<i>lélengo</i>	.....
<i>bigarren</i>	<i>ogétamárgarren</i>
<i>irugarren</i>	.....
<i>bedrátzigarren</i>	<i>askénengo</i>

Ikusten denez, *-garren* atzizkiak ez du azentorik hartzen baina bere aurreko zenbaki batzuk aldatu egiten dute jatorrizko azentoa Talde Fonikoaren oreka zainduz. Beste batzuk gorde edo fijatu egin dute euren jatorrizko azentoa: *bedrátzigarren*, *amábigarren*, etab... Azkenez, beste batzuk, luzeak direlako, azento bat baino gehiagorekin agertzen zaizkigu.

8. Azentoa hitz mailegutan

Asko dira hargatik edo horregatik erdaratik hartutako hitzak. Goazen ia Zeberion zelan ahozkatzen diren ikusten:

SING.	PLUR.
<i>síllea</i>	<i>síllak</i>
<i>kótxea</i>	<i>kótxeak</i>
<i>patátea</i>	<i>patátak</i>
<i>domékea</i>	<i>domékak</i>
<i>bentánea</i>	<i>bentának</i>
<i>...etab.</i>	<i>...etab.</i>

Argi dago Zeberioko euskarak erdarazko azentoa gorde duena, bai singularrean eta bai pluralean. Aurreragoan ere esan dugu baina goiko adibideok Arratiara eramango bagenitu, eta gehiago oraindik, neuré baseritik kilometro bat gorago, azento ezberdinaz agertuko lirateke: *pátatak*, *béntanak*... etab. Aurrekoa holan bada ere, mailegua aditza denean beste era batera jokatzeko du Zeberioko euskarak.

Aditzak egiteko latinezko *-TU* atzizkia ezaguna dugu baina erromantzearen bidez ozendurik ere heldu zaigu gero *-d-* bokale arteko ozen hori galdu bada ere. Horrela ditugu hainbat aditz-partizipio, baina begira zer gertatzen den euren ahozkeran:

<i>kántau</i>	<i>sústau</i>
<i>ólgau</i>	<i>gústau</i>
<i>fúndau</i>	<i>disgústau</i>
<i>kéxau</i>	<i>apróbau</i>
<i>akórdau</i>	<i>...etab.</i>

Kasu honetan ez da nagusitu erdararen azentoa eta berriro jo dugu Talde Fonikoaren azento paroxitonorantz, izan ere hori bait da Zeberioko joera nagusia.

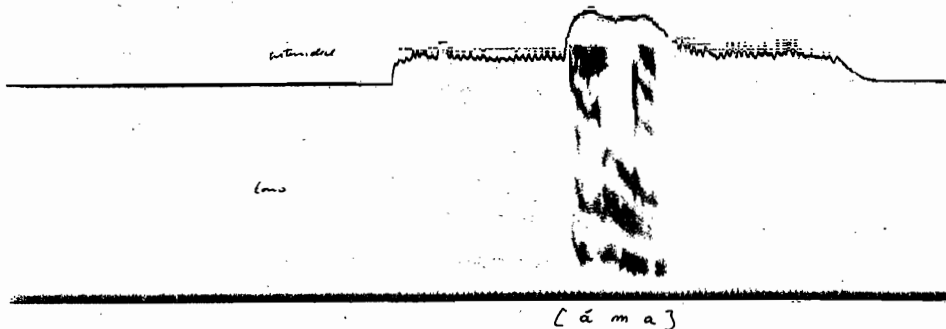
Bibliografia

- Altube, S., 1932, *El acento vasco*, Bilbo.
 ———, 1934, *Observaciones a la Morfología de Azkue*, Bilbo.
 Azkue, R. M.ª, 1931, "Del acento vasco en algunos de sus dialectos", *Euskera*.

- , 1923, *Morfología Vasca*, Bilbo.
- Barandiaran, J. M., *Obras Completas*, Bilbo.
- Basterretxea, J., 1974-75, "Estudios sobre la entonación vasca según el habla de Gernika" *FLV*.
- Chomsky, N., Halle, M., 1968, *The sound patterns of English*.
- Gaminde, I., 1982, "Butroiko euskara" *FLV*.
- Gabel, H., 1921, *Elements de phonétique basque* (=RIEV 12)
- Holmer, N., 1964, *El idioma vasco hablado*, San Sebastián.
- , 1968-69-77, "Apuntes vizcaínos" *ASJU*.
- Izaguirre, K., 1966, "Ultzamako euskeraren gai batzuk" *BAP XXII*.
- , 1967, "Altsasuko euskeraren gai batzuk" *ASJU*.
- , 1970, *El vocabulario vasco de Aranzazu-Oñate* (=ASJU IV), San Sebastián.
- Jacobsen, W.H., "Nominative-Ergative Syncretism in Basque" *ASJU VI*.
- Lafon, R., 1955, "Observations sur la place de l'accent..."
- , 1943, *Le Système du verbe basque au XVIème siècle*, Bordeaux, 2. arg. Donostia-Baiona 1980.
- Larramendi, M., 1729, *El imposible vencido*, Salamanca. Facsimila, Donostia 1978
- , 1745, *Diccionario Trilingüe*, San Sebastián, 2.ª arg. 1853.
- Larrasquet, P. J., 1927, *Action de l'accent sur l'évolution des consonnes ....*, París.
- Laspiur, I., 1979, "Azentu diakritikoa eibarko euskaran" *Euskera*.
- Lizarraga, J., 1979, *Doctrina Christioaren Catechima*, J. Apeztxearen arg., Bilbo.
- Mitxelena, K., 1957-58, "A propos de l'accent basque" *BSL*. Orain *SHLV*-n.
- , 1964, *Textos Arcaicos Vascos*, Madrid.
- , 1972, "A note on Old Labourdin Accentuation" *ASJU*. Orain *PT*-n.
- , 1976, "Acentuación altonavarra" *FLV*. Orain *PT*-n.
- , 1977, *Fonética Histórica Vasca*², Donostia.
- Navarro Tomas, T., 1923, "Observaciones fonéticas sobre el vascuence de Guernica".
- , 1925, "Pronunciación guipuzcoana".
- Prai Bartolome, S. T., 1816, *Icasiquizumac*, Iruñea.
- Pujana, O., 1976, *Oletako euskal aditza*, Gasteiz.
- Quilis, A., 1981, *Fonética acústica de la lengua española*, Madrid.
- Rotaetxe, K., 1978, *Estudio estructural del euskara de Ondarroa*, Durango.
- Salaburu, P., 1984, *Hizkuntz teoria eta Baztango Fonetika eta Fonologia*, Bilbo.
- Txillardegui, 1984, *Euskal azentuaz*, Donostia.
- Ubillos, J. A., 1785, *Christau doctriñ berri-ecarlea*. (J. Otaegik aztertua, *FLV* 1982).

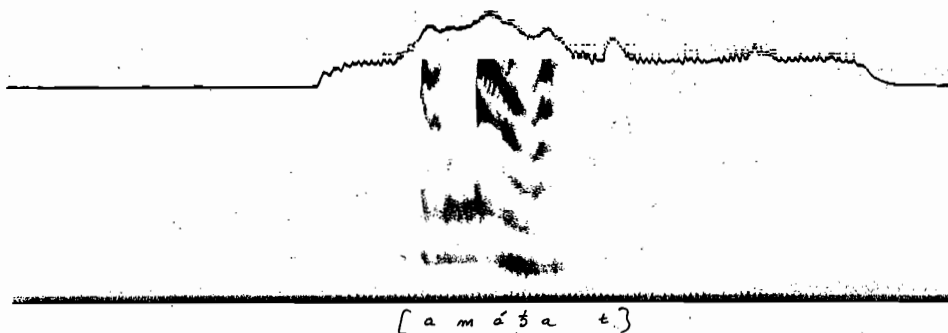
TYPE B/55 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

1

TYPE B/55 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

2

TYPE B/55 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

3

4
TYPE B/55 SONAGRAM © KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

4

[amagasta]

5
TYPE B/55 SONAGRAM © KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

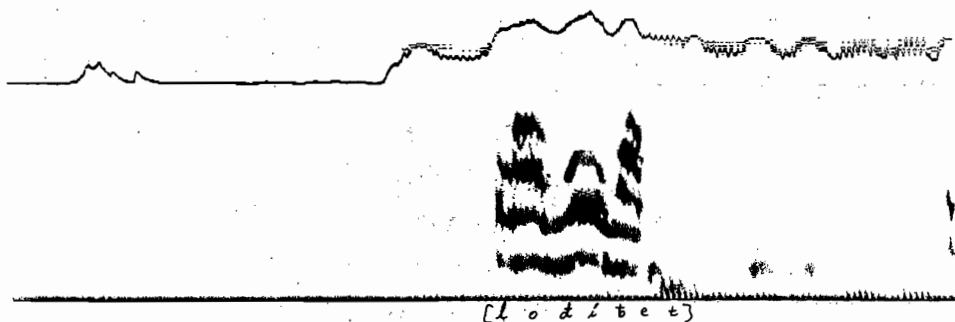
[amagaste e e]

6
TYPE B/55 SONAGRAM © KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

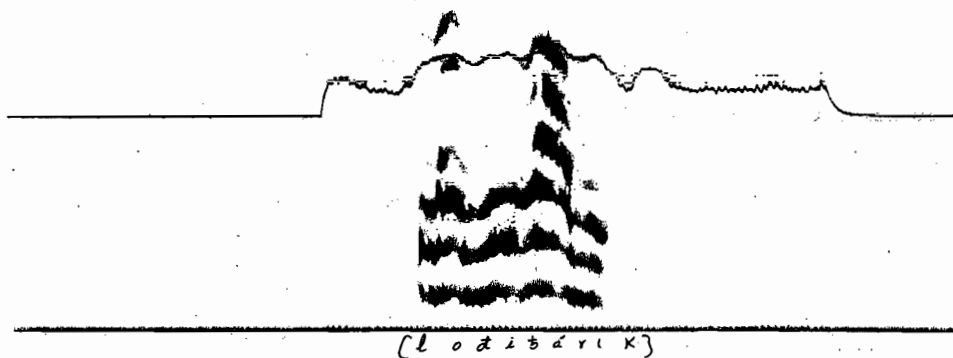

[lodi]

7
TYPE B/55 SONAGRAM © KAY ELECTRICS CO. PINE BROOK, N. J.

8
TYPE B/55 SONAGRAM © KAY ELECTRICS CO. PINE BROOK, N. J.

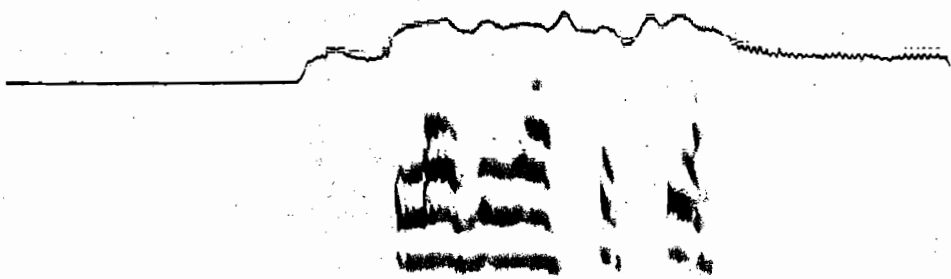

9
TYPE B/55 SONAGRAM © KAY ELECTRICS CO. PINE BROOK, N. J.

10

TYPE B/65 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[lodigaster ue]

11

TYPE B/65 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[esam]

12

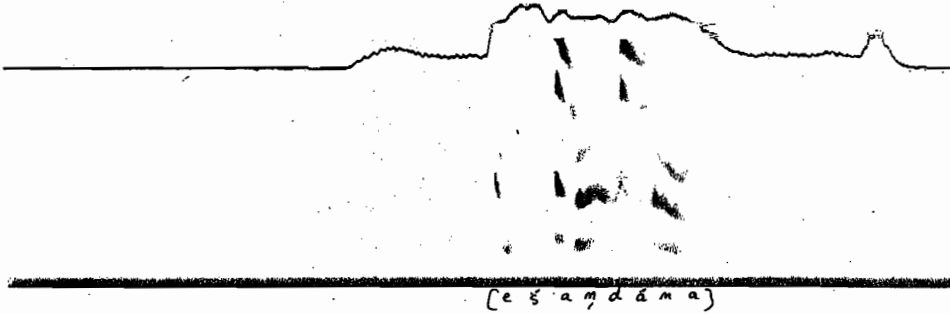
TYPE B/65 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[esmda]

13

TYPE B/85 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

14

TYPE B/85 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

15

TYPE B/85 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

17

TYPE B/85 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[a m á g a]

18

TYPE B/85 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[a m á g a m a]

19

TYPE B/85 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[a m á g a m a k o]

20

TYPE B/65 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[a m á g a m a k o c a t]

21

TYPE B/65 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[á m a k]

22

TYPE B/65 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[á m a k a s]

23

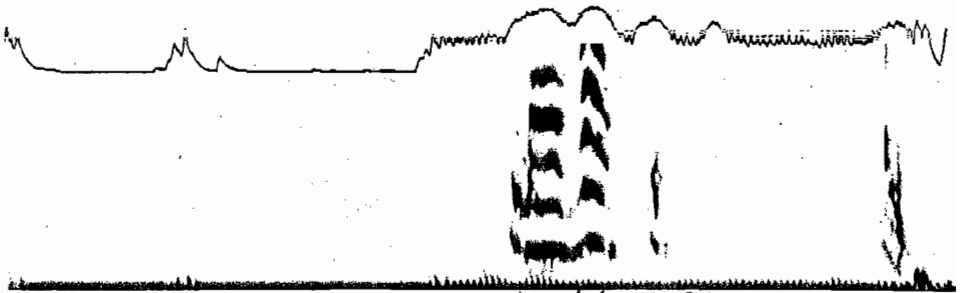
TYPE 8/65 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[á mata to s]

24

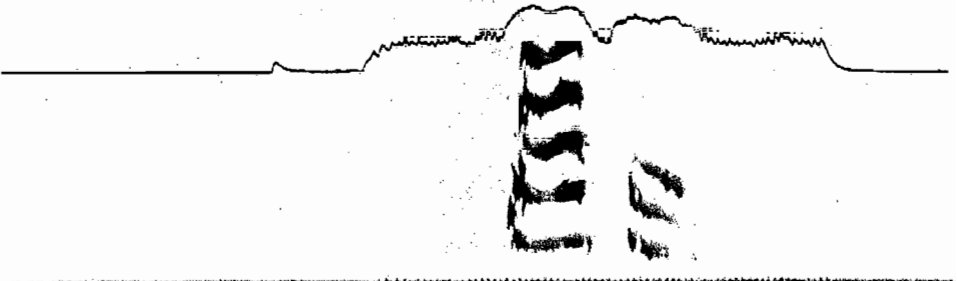
TYPE 8/65 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[b a d á k i t]

25

TYPE 8/65 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[b a d á k i u]

26

TYPE B/85 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[bada kigule]

27

TYPE B/85 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[bada kidele]

28

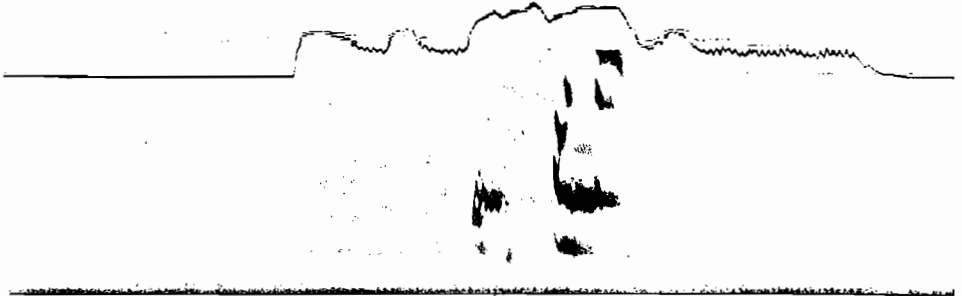
TYPE B/85 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[bada kileko]

29

TYPE B/85 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[g i s o m a k]

30

TYPE B/85 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[g i s o m a k]

31

TYPE B/85 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[g i s o m a k]

32

TYPE B/65 SONAGRAM © KAY ELECTRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[g i s ó m a r i]

33

TYPE B/65 SONAGRAM © KAY ELECTRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[g i s ó m a m]

34

TYPE B/65 SONAGRAM © KAY ELECTRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[g i s ó m a m]

35

TYPE B/SS SONAGRAM © KAY ELECTRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[b a m a]

36

TYPE B/SS SONAGRAM © KAY ELECTRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[b á m a]

37

TYPE B/SS SONAGRAM © KAY ELECTRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[d á t o r e s]

38

TYPE B/85 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[d a t o ŕ e l a]

39

TYPE B/85 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[k ó ŕ e a]

40

TYPE B/85 SONAGRAM • KAY ELEMETRICS CO. PINE BROOK, N. J.

[k ó ŕ e a m s a e t]